

ئەوروپا و سولھىكى پايدار لە فەلەستىن و كوردستان

27-05-2024

نووسەرەكان

زريان رۆژھەلاتى

كورتە : ھەولەكانى پالېستى ئەوروپا لە دۆزى فەلەستىن شتىكى زۆرباشە، بەلام لە راستيدا ئاشتى، دادپەروەرى و سەقامگىرى لە رۆژھەلاتى نيوەراست، بە بى چارەسەرکردنى پرسى كورد قاچىكى بە شەلى دەمىننئەو. دەيفيد فرۆمكىن لە سەرەتاي كتيبەكەيدا گوتەى ئەفسەرىكى ئىنگلىز دىنئەو كە دەلى، "دواى شەرىك كە كۆتايى بە ھەموو شەپەكان ھىنابوو، سولھىكيان كورد كە ھەموو ئاشتىيەكى لەناوبرد." زياتر لە سەت سال بەسەر ئەو سولھە ناسولھەدا تىپەرى و كيشەكان ھىشتا بەردەوامن، بۆيە ئەمجارەيان سولھىكى پيوستە كە بەراستى سولھ بىت!

سڻ ولاتي ٿوروپي به لڏيان داوهه كه له ۲۸ي ٿم مانگه دا دان به سه ربه خوي دهولتي فهلهستيندا بنين و ٿه گهر ٿه وهش روودات، ٿه وه ٿمراهي ٿه وهولته ٿوروپيانهي كه فهلهستينان قه بوله ده بيته ۱۰. راستييه كه ي ولاتي ديكه زورن كه ٿه وه يان كردي به لام ٿه مه ي ٿه وروپايه كان گرنه، چونكه به شيكي زوري ٿه و كيشه ٿه تننيانهي كه له ٿه مروي روه لاتي نيوه پاستا به زيندووي ماونه ته وه، جا له فهلهستين بي يان له كوردستان، زادهي دهستوه رداي كولونياليسته كان ٿه وروپايه. له دواي ۷ي ٿوكتوبه ره وه ٿيدي باه تي دامه زراندي دهولتي فهلهستين شتيك نيهه كه پشتگوئ بخرت، چونكه بو دنيا ده ركه وت، نه سياسي ته دابه شكردي بزافي فهلهستيني بو ماوهي دري زابيه ن سه رده كه ويٽ، نه به هي زبونينش ٿيتر به سه بو ٿه وهي كه ٿيسرائيل پاريزراو بيٽ، چونكه سه رده مه "به هي زي لاوازه كان" يش گه يشتوه! ٿه مه بيجه له وهي زوريك له زله يزه كان دنياش جه خت له چار سه ري دوو دهولت بو ٿه وه پرسه ده كه نه وه، به لام پرسياي سه ركه ي ٿه مه باه ته ٿه وهيه كه ٿه م گوڙانه ي ساسه تي ولاتاني ٿه وروپايي سه باره ت به دهولتي فهلهستين ده توانيٽ چ كاريگه ريه كه له سه ر پرسى كورد دابنيٽ؟

له ماوهي زياتر له ۷ دهيهي رابردوودا، هه ميشه كيشه ي فهلهستين زياتر له پرسى كورد له روه لاتي نيوه پاست له روه ٿي دنيا دا بووه، ٿه وهش له كاتيكداهه پرسى كورد چي له روي ٿمراهه ويٽ يان له روي كاريگه ريه وه، له وه گه وره تر بووه. به پي ليكولينه وهيه كه له سه ر داتا ي پيكدادانه سه ربازيه كان (UCDP) له ماوهي نيوان ۱۹۶۱-۲۰۲۲، له سه ر خاكي فهلهستين ۶۶ پيكدادان ده ركه وتوون وا تا ۶۶ سال شه ر بووه به لام هه ر له وه ماوه يدا ٿمراهي گرنگترين پيكدادانه سه ربازيه كان په يوه ست به پرسى كورد له روه لاتي نيوه پاست ۱۰۰ سال بووه، ٿه ويش به هو ي زوربوني به شه كان كورد ستانه وه. له روي ناستي توندوتيزي و قوربانويه كانيشه وه، پرسى كورد خويئاو بترين پرسى ٿه تني روه لاتي نيوه پاست بووه. به پي پيوه ره كان وابه سته ي شه ر، هه ر پيكدادانيكي سه ربازي كه له ماوهي ساليكدا زياتر له ۱۰۰ قورباني لي بكه ويته وه به شه ر داده نريٽ و، ٿه وه شي كه ٿمراهي قوربانويه كان له نيوان ۲۰-۹۹۹ كه س بيٽ له ساليكدا، به پيكداداني بچووك هه ٿمار ده كرڻ. به گوڙه ي ٿه وهش له كو ي ۶۶ پيكدادانه كه ي فهلهستين ته نيا ۲ دانه يان به شه ر هه ٿماركراون، له كاتيكداهه ۲۲ پيكداداني كوردي به شه ر داده نريٽ، ٿه وهش به رزي ٿمراهي قوربانويه كان كورد ده خاته پيشچاو.

هه روه ها به گوڙه ي داتا ي **بالشتي** پيكدادانه كانيش، له ماوهي نيوان ۱۹۷۵-۲۰۱۷، ۱۰ ريخراوي فهلهستيني له ۲۰۳ پيكداداندا، ۱۷۸ جار يارمه تي ده ركه يان وه رگرتوه، له كاتيكداهه له وه ماوه يدا ريخراوه كورديه كان له ۱۸۸ پيكداداندا ۹۵ جار يارمه تي ده ركه يان وه رگرتوه. هه لبت يارمه تييه كان بو لابه نه كورديه كان زياتر ريگه دان به به كارهي ناني خاك بوو له كاتيكداهه يارمه تي راسته وخو، پيداني چه ك و راهي نان بو بزافه كان فهلهستين زياتر بووه. له سالي ۱۹۸۸ وه ۱۳۹ ولاتي جيهانيش داني به سه ربه خوي فهلهستيندا ناوه، له سالي ۲۰۱۲ وهك چاوڊر له نه ته وه په كگرتوهه كان وه رگيراوه. ده سته ي مافي مروفي نه ته وه په كرتوهه كان له ۲۰۰۱ وه ۹۵ پريارنامه و، ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وه په كگرتوهه كانيش به گشتي ۲۹۶ پريار و كو بوونه وهي گشتي ٿه ريخراوهش تا ٿيستا، ۸۹۹ پريارنامه ي له باره ي فهلهستين **ده ركدوه** ٿه وهش ده ريده خات كه چو نچوني پرسى فهلهستين له ماوهي ۷ دهيهي رابردوودا به شيويه كي ٿه كتي ف له روه ٿي جيهاندا بووه. له به رامبه ردا گرنگترين پرياريك كه تايه ت به پرسى كورد درايٽ، پرياري ۶۸۸ ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وه په كرتوهه كان **يووه**. هيچ گومانيك له وه دا نيهه كه به پي چارنامه ي گه ردون مافي مروف وياساي نيوده ولتي، فهلهستين مافي خوي ته بيٽه دهولت و گه ليك كه سيش دان به وه دا دنيت به لام كاتي ك ده گانه سه ر پرسى كورد چيروكه كه ده گوڙيٽ.

هه لبت هه نديكجاريش كاريگه ري پرسى فهلهستين له سه ر پرسى كورد جياوا تر بووه، به تايه ت له قوناخ ۱۹۶۰كاندا، ٿه وه كاته ي كه جه مال عه بدولناسر پيشوازي له بارزاني ده كرد و داواي له عيراق ده كرد كه مافي ٿوتونومي به كورد بدات. ٿه وه كات عه ربه كيشه ي له گه ل ٿيسرائيل هه بوو بوئه به شيكيان پنيانوا بوو كه ناب به پرسى كورده وه سه رقال بن. نازانم ناي رويك ديٽ كه زانباريه كي نه نيمان پيگات سه باره ت به وه ي كه ناي هيچ په يوه نديه ك هه يه له نيوان پرياري ۳۲۳۶ ٿه نجومه ني گشتي نه ته وه په كگرتوهه كان بو سه ربه خوي فهلهستين له سالي ۱۹۷۴ و نسكوي شوڙشي كورد له ۱۹۷۵ يان نا، به لام له كوتايه كان ۱۹۷۴دا پرياري سه ربه خوي فهلهستين درا و ته نيا ۴ مانگ دواتريش ٿه مريكا و ٿيران پشتيان كرده كورد و شوڙشه كه ي هه ره سي هيئا. ٿيدي له وه به دواوه، نه فهلهستين بووه دهولت نه شوڙشي كورد سه ركه وت!

له دواي ۷ي ٿوكتوبه ره وه، كيشه ي فهلهستين جاريكي ديكه به شيويه ٿه كتي ف روه ٿي دنياي گرتوهه ته وه و پرسى كورديش كه تا چه ند ساليكي كه م له وه وه پيش، وهك قاره ماني شه ري دزي تيرور ده رده كه وتن له پاشه كشه دابه. هه لبت دامه زراندي دهولتي سه ربه خوي فهلهستين ريگه بو ده ركه وته وهه يه كي گه وره تري پرسى كورد له روه لاتي نيوه پاست ده كاته وه، بوئه چه نده ي ٿيسرائيل به داوي ريكنه كه وته وه بيٽ، ٿه وه ندهش ولاتيكي ديكي ناوچه كه هه ن كه له راستيدا نايانه ويٽ پرسى فهلهستين چاره سه ر بيٽ، ٿه ويش به هو ي ٿه و كاريگه ريه گرمانه بيه ي كه ده توانيٽ له سه ر پرسى كورد دابنيٽ. ٿه زموني شه ري ٿيسرائيل- فهلهستين چه ند وانه به كي بو پرسى كورد تي دايه كه ده شن په ندي ليوه ريگريٽ:

يه كه م: ٿه وه پرسه چاره سه ريكي سه ربازيانه ي نيهه. له ماوهي ۷۶ سالي رابردوودا فهلهستينيه كان ۶۶ سال شه ريان كردو به وهش، نه يانتواني دهوله تي ك دامه زرين. ٿيسرائيليش نه يوتانيوه به شه ر بيباته وه مافي فهلهستينيه كان به ته واوي زهوت بكات. ٿه مه بو پرسى

كوردیش وایه. به کۆی بزاڤه کانی کوردوهه له و ماوه یه دا، ۱۰۰ سال شه ر و پیکدادان کراوه و ته نیا له نموونه ی ۱۹۷۰ دابه که کورد توانیوه تی به شه ر مافیکی سیاسی گه وه به ده ست بئیت. ته وه ی دیکه پالنه ری سیاسی و جیۆپۆله تیکی دیکه ی له گه ل بووه. هه لبه ت ه یچ ده وئه تیکیش نه بتوانیوه کورد له ناوبه ریته، جا چ ی له سه ره تای ۲۰ کانی سه ده ی رابردوو بیته که نفوو سی کورد له هه موو روژه لاتی نیوه راست به هه موویه وه له ده وری ۴ ملیۆن که سیکدا بوه. یان ئیستا که پئیشینی ده کریته ته و ژماره یه له نیوان ۳۰-۴۵ ملیۆن که سیکدا بیته.

دووهم: ته نیا به هیزبوون و زۆرداری به س نییه بو ته وه ی ه یچ ده وئه تیک پارێزراو بیته. ئیسرائیل به پالپشتی گه و ره ترین ده وئه تی دنیا و پئیشکه و تووترین چه که مهنی سه رده مه وه ده یه ویت ده سه لاتی خۆی سه سه پئیت. بئیشک ته و ده توانیته زۆر شت بکات به لام ته سه تمه له ماوه ی درێژخایه ندا سه رکه و توو بیته. ته نانه ت ه گه ر سه ماسییش له ناوببات وه ک ته وه ی که باسی ده کات، ری ده کاته وه بو ته وه ی ریکخراوی رادیکالتر له داها توودا ده رکه ون. ته مه ده قاوده ق بو پرس ی کوردیش وایه. ئیستا ده وئه تانی ناوچه که ده توان به پشته بستن به دوخی ناوخیی ئیستای کورد، له رپی به کاره یانی گوشاری ئابووری، سه ربازی و ریککه و تنی دوولایه نه و چه ندلایه نه ی سیاسی و سه ربازی، پرس ی کورد کپ بکه نه وه وه ک ته وه ی که ئیستا خه ریکن. ته نانه ت ده توان زۆر یک له و ئامانجه شه که دایانناوه ده ستی بخه ن، چونکه هاوشیوه ی ۱۹۲۰، ۱۹۷۵، ۱۹۹۰ و ۲۰۱۷، روژاوا پشته کوردی به رداوه یان لانیکه م وه ک جاران نییه بو ی، به لام ه یچ گومانیکی تیدا نییه که ته و پرسه گرنه گه ناسنامه ییه ی روژه لاتی نیوه راست ئیستاش کپ بکریته وه، ده کریه سالانی دیکه ده ربکه ویته وه. له کو تایی ۳۰ کانی سه ده ی رابردوو، هه ریه ک له عیراق و تورکیا و له دوا ی شه ری جیهانی دووه میش ئیران، بزاڤه کوردیه کانیان سه رکوت کرد به لام له عیراق له ۶۰ کانه وه، له تورکیاش له کو تایی سه فتاکان و له ئیرانیش له هه شتاکان جاریکی دیکه ته و پرسه به توندیه کی زیاتر له جاران سه ری هه لدا یه وه که تا ئیستاش به رده وامن.

سییه م: سیاسه تی - ئیسرائیل بو دابه شکردنی بزاڤه سیاسی سه ربازییه کانی فه له ستین له نیوان فه تح و سه ماس سه ری نه گرت، وه ک چۆن سیاسه تی دابه شکردنی کوردانیش به تابه تی له نیوان پارته ی به کیته ی بو هه میشه سه رکه و توو نابیت. هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی فه له ستینیش سه ره پای نابه دلایه کانی ئیسرائیل، دوا جار ده توانیته یارمه تی ناشتی و سه قامگیری زیاتر بدات وه ک چۆن هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی کوردیش هه مان کاریگه ری ده بیته. ته گه ر ده وئه تانی ته م ناوچه یه شه داوا ی سه قامگیری و ناشتی ده که ن، ه یچ ریکه یه ک نییه جگه له ریکه و تن له گه ل کورد و ده کریه عیراقی فیدرالی وه ک ته وه ی ده ستووو باسی کردووو نموونه یه کی باش بیته ته گه ر به ره و خراپی نه بن.

سه روکوه زیرانی ئیسه پانیا که برپاره روژی سیشه ممه له گه ل ئیره ندا و نه رو بجا دان به سه ره بخۆی فه له ستیندا بئیت، گو توویه تی له به ر ناشتی، دادپه ره وری و سه قامگیری برپاریکی وا ده دن. هیشتا دیار نییه که دوا جار ته م هه نگاوه ریکا ده کاته وه بو ته وه ی که ته وروپا وه ک یه کیته یه ک کار بو سه ره بخۆی فه له ستین بکات یان نا، چونکه هیزه سه ره کییه کانی یه کیته ی ته وروپا وانا ته لمانیا و فه ره نسا هه ر جه خت له چاره سه ری دوو ده وئه ت به رپی دیالوگ ده که نه وه که ته وه شه ناراسته خو و اتای مه رجی رازیبوونی ئیسرائیل ده دات، به لام ئیمانویل ماکرو ن قسه یه کی تازه ی کردووو گو توویه تی، له فه ره نسا قسه کردن له سه ر دانپیدانان به ده وئه تی فه له ستین به بئ گفوتوگوش ئیدی شتیکی تابو نییه. ته مه گو پانکاریه که به ناراسته ی دروست، ته ویش له پاش ته و به رپرسیارییه میژووییه که هه ریه ک له فه ره نسا و به ریتانیا له به رامبه ر پرس ی فه له ستین و کوردستاندا هه یانه که بئجگه له ده رته نجامه سیاسییه کان، ده یان کاره ساتی مروی لیکه و تۆته وه وه هه قی ته وه ی هه یه به ره سمی داوا ی لیبوردنیان لئ بکریته. ته وروپای ئیستا که خۆی به سه رقافلای دیموکراسی و مافی مرو ف ده زانیت، له قازانجیدا یه بو ریکرتن له تیرۆر، په نابه ری و ناسه قامگیری که دوو که له که ی ده چیته چاوی، پشتیوانی له چاره سه ری پرس ی کوردو فه له ستینیه کان بکات، ته مه بئجگه له وه ی که وه ک میراتگری سیاسه تی کو لونیالیستی به ریتانیا- فه ره نسا له سه ره تای سه ده ی بیسته مدا، له وروپه وه به رپرسیارییه کی سیاسی و ته خلاقی له سه ر شانه و، ناتوانیت به پاساوی سه ماس یان گرتنه کانی که می دیموکراسی له سیاسه تی کوریدا خۆی له و به رپرسیاره بدزیته وه، چونکه دیاره که بو به رزه وه ندییه کانی خۆی، چۆن له گه ل نادیموکراتیکترین رژیمه سیاسییه کانی جیهاندا هه ل ده کات.

هه وئه کانی پالپشتی ته وروپا له دوژی فه له ستین شتیکی زۆرباشه، به لام له راستیدا ناشتی، دادپه ره وری و سه قامگیری له روژه لاتی نیوه راست، به بئ چاره سه رکردنی پرس ی کورد قاچیکی به شه لی ده مینیته وه. ده بقید فرومکین له سه ره تای کتیبه که یدا گوته ی ته فه سه ریکی ئینگلیز دینیته وه که ده لئ، "دوا ی شه ریک که کو تایی به هه موو شه ره کان هی نابوو، سو لحنیکان کرد که هه موو ناشتییه کی له ناو برد." زیاتر له سه ت سال به سه ر ته و سو لحه ناسو لحه دا تپه ری و کیشه کان هیشتا به رده وامن، بو یه ته مجاره یان سو لحنیک پیویسته که به راستی سو لحه بیته!